

REPRODUKTIV YOSHDAGI AYOLLARDA UCHRAYDIGAN GINEKOLOGOK KASALLIKLAR VA PROFILAKTIKA CHORALARI.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15361378>

Musulmonova Hilola Safarmurodovna.

hilolamusulmonova63@gmail.com

*Toshkent Tibbiyot akademiyasi Termiz filiali Anatomiya va kilinik anatomiya
kafedrası assistenti.*

Ibodullayeva Naxshona Nodirjon qizi

naxshonaibodullayeva@gmail.com

Toshkent tibbiyot akademiyasi Termiz filiali 1-kurs talabasi.

Sulaymonova Iroda Abduvohobovna

redmixiyomell@gmail.com

Toshkent tibbiyot akademiyasi Termiz filiali 1-kurs talabasi.

Annotatsiya

Reproduktiv yoshdagi ayollarda uchraydigan ginekologik kasalliklar jahon sog'liqni saqlash tizimi oldida turgan eng muhim muammolardan biridir. Ushbu maqolada reproduktiv yoshda uchraydigan keng tarqalgan ginekologik kasalliklar – polikistik tuxumdon sindromi, endometriozi, bachadon miomasi, servitsit va infeksiyon kasalliklar klinik va etiologik jihatdan tahlil etilgan. Kasalliklarning sabablari, tashxislash usullari, davolash strategiyalari va asoratlari ko'rib chiqilgan. Shuningdek, sog'lom reproduktiv salomatlikni ta'minlashda muhim o'rin tutuvchi profilaktika choralariga ilmiy asoslangan yondashuv berilgan. Maqola ilmiy izlanishlar, statistik ma'lumotlar va klinik tajriba asosida yozilgan bo'lib, tibbiyot sohasi talabalari va mutaxassislar uchun amaliy ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar

Reproduktiv yosh, ayollar salomatligi, ginekologik kasalliklar, polikistik tuxumdon, endometriozi, profilaktika, davolash, diagnostika.

Аннотация

Гинекологические заболевания у женщин репродуктивного возраста являются одной из важнейших проблем, стоящих перед системой здравоохранения мира. В данной статье рассмотрены распространённые гинекологические заболевания в репродуктивном возрасте – синдром поликистозных яичников, эндометриоз, миома матки, цервицит и инфекционные заболевания с клинической и этиологической точек зрения. Изучены причины заболеваний, методы диагностики, стратегии лечения и

возможные осложнения. Также представлены научно обоснованные подходы к мерам профилактики, играющим важную роль в обеспечении репродуктивного здоровья. Статья основана на научных исследованиях, статистических данных и клиническом опыте и имеет практическое значение для студентов медицинских вузов и специалистов.

Ключевые слова

репродуктивный возраст, женское здоровье, гинекологические заболевания, поликистоз яичников, эндометриоз, профилактика, лечение, диагностика.

Abstract

Gynecological diseases in women of reproductive age are among the most important issues facing the global healthcare system. This article analyzes common gynecological conditions occurring during the reproductive period – including polycystic ovary syndrome, endometriosis, uterine fibroids, cervicitis, and infectious diseases – from clinical and etiological perspectives. The causes of diseases, diagnostic methods, treatment strategies, and complications are explored. Scientifically based approaches to preventive measures, which play a key role in ensuring reproductive health, are also presented. The article is based on scientific research, statistical data, and clinical experience, and is of practical significance for medical students and professionals.

Keywords

reproductive age, women's health, gynecological diseases, polycystic ovary, endometriosis, prevention, treatment, diagnosis.

Reproduktiv yosh deb ayollarning homilador bo'lish va farzand tug'ish imkoniyati mavjud bo'lgan davriga aytiladi. Bu davr odatda 15 yoshdan 49 yoshgacha bo'lgan vaqtni qamrab oladi va ayol organizmi uchun biologik, gormonal, fiziologik jihatdan eng faol bosqich hisoblanadi. Reprodukativ yoshdagi ayollar salomatligi nafaqat shaxsiy farovonlik, balki jamiyat demografik rivoji, sog'lom avlod tarbiyasi va mamlakat iqtisodiy barqarorligi uchun muhim omildir. So'nggi yillarda ginekologik kasalliklar soni yildan-yilga ortib bormoqda. Jahon sog'liqni saqlash tashkilotining (JSST) ma'lumotlariga ko'ra, har beshinchi ayolda hayotining muayyan davrida ginekologik nosog'lomlik kuzatiladi. Ayrim hollarda bu kasalliklar bepushtlik, homiladorlik asoratlari, hatto hayot sifatining pasayishiga olib keladi. Ayniqsa, zamonaviy hayot tarzi, stress, ekologik omillar, noto'g'ri ovqatlanish va jinsiy tarbiyaning yetarli emasligi ushbu muammolarni yanada kuchaytirmoqda. Ginekologik kasalliklar orasida eng ko'p uchraydiganlari

– polikistik tuxumdon sindromi (PTTS), endometrioz, bachadon miomasi, servitsit, vaginit, bakterial infeksiyalar hisoblanadi. Bu kasalliklar klinik jihatdan har xil shakllarda namoyon bo'lib, ba'zida yashirin kechadi va kech aniqlanadi. Shuning uchun erta tashxis va zamonaviy davolash yondashuvlari ayol salomatligini saqlashda muhim rol o'ynaydi. Maqolada ushbu kasalliklarning etiologiyasi, patogenezi, klinik manzarasi, diagnostika usullari, davolash yo'llari va eng muhimi – profilaktik choralar keng ko'lamda yoritiladi. Bundan tashqari, mavzuga oid zamonaviy ilmiy manbalar, statistik ma'lumotlar va amaliy tavsiyalar asosida ilmiy yondashuv beriladi.

Reproduktiv yoshdagi ayllarda uchraydigan ginekologik kasalliklarning turlari:

Polikistik tuxumdon sindromi (PTTS).

Polikistik tuxumdon sindromi (PTTS) – bu tuxumdonlarda ko'p sonli kichik kistalar shakllanishi bilan kechadigan, endokrin buzilishlarga asoslangan surunkali kasallikdir. PTTS asosan gormonal disbalans natijasida kelib chiqadi. Kasallikning asosiy belgilariga hayz siklining buzilishi, erkaklarnikiga o'xshash tuklanish (girsutizm), semirish, bepustlik kiradi. JSST ma'lumotlariga ko'ra, dunyo bo'yicha har 10 ayoldan biri PTTSdan aziyat chekadi. Bu kasallik ko'pincha yashirin kechadi, shuning uchun erta tashxis qo'yilmasa, ayol bepustlikka duchor bo'lishi mumkin. Diagnostika uchun gormonal qon tahlillari (LH, FSH, testosteron), ultratovush tekshiruvlari muhim o'rin tutadi. PTTSning davosi kompleks yondashuvni talab qiladi: og'iz orqali kontraseptivlar, antiandrogenlar, hayot tarzini o'zgartirish (ozish, ovqatlanishni nazorat qilish), ba'zan laparoskopik jarrohlik tavsiya etiladi.

Endometrioz.

Endometrioz – bachadon ichki qavati (endometriy)ning boshqa organ va to'qimalarda (masalan, tuxumdonlar, qorin parda, chanoq bo'shlig'i) o'sishi bilan xarakterlanuvchi surunkali kasallikdir. Bu kasallik og'riqli hayz, jinsiy aloqa vaqtida og'riq, bepustlik va surunkali chanoq og'rig'i bilan kechadi. Endometrioz reproduktiv yoshdagi har 10 ayoldan 1 tasida uchraydi. Bu kasallik ginekologik bepustlikning eng keng tarqalgan sabablaridan biridir. Uning aniq sabablari hali to'liq aniqlanmagan bo'lsa-da, gormonal, immunologik va genetik omillar muhim rol o'ynaydi. Davolash usullariga gormonal terapiya (progesteron preparatlari, GnRH agonistlari), og'riq qoldiruvchi vositalar va ba'zida laparoskopik operatsiyalar kiradi. Davolash individual ravishda tanlanadi va homiladorlikni rejalashtirishga bog'liq bo'ladi.

Bachadon miomasi.

Bachadon miomasi — bu bachadon mushak qatlamida (myometriy) hosil bo'ladigan, o'suvchan bo'lmagan o'simta bo'lib, asosan benign (yaxshi sifatli) bo'ladi. Mioma odatda reproduktiv yoshdagi ayollarda uchraydi va statistikaga ko'ra, 35 yoshdan oshgan ayollarning 25–30 foizida aniqlanadi. Mioma sabablari orasida estrogen va progesteron gormonlarining yuqori darajada bo'lishi, irsiy moyillik, yallig'lanish jarayonlari, semizlik va abortlar bilan bog'liq omillar bor. Klinik belgilariga hayz davrining ko'payishi, oraliq qon ketishlar, og'riq, peshob chiqarishdagi muammolar kiradi. Tashxislash uchun UZI, MRT, gisteroskopiya qo'llaniladi. Davolash taktikasi o'simtaning o'lchami, joylashuvi va simptomlarga bog'liq. Konservativ (gormonal preparatlar), jarrohlik (miomektomiya, gisterektomiya) usullari mavjud.

Servitsit va bachadon bo'yni eroziyasi.

Servitsit — bachadon bo'yni shilliq qavatining yallig'lanishi bo'lib, ko'pincha jinsiy yo'l bilan yuqadigan infeksiyalar (xlamidioz, gonoreya, mikoplazma) sababli rivojlanadi. Eroziya esa bachadon bo'yni epiteliysining shikastlanishidir. Bu holatlar yengil kechishi mumkin, ammo vaqtida davolanmasa, xavfli asoratlarga, hatto bachadon bo'yni saratoniga olib keladi. Davolash usullariga infeksiyaga qarshi antibiotiklar, antiseptik vositalar, fizioterapiya va kriokoagulyatsiya (muzlatish bilan davolash) kiradi. Hozirgi kunda lazer terapiya ham samarali usullardan biridir.

Vaginit, bakterial vaginoz, kandidoz.

Vaginal yallig'lanishlar — ayollar orasida eng ko'p uchraydigan kasalliklardan. Bakterial vaginoz (BV) — normal flora (laktobatsillarning) buzilishi, kandidoz esa qo'ziqorin infeksiyasi (*Candida albicans*) bilan bog'liq. Vaginitlar ko'pincha jinsiy noaniqlik, gigiyena qoidalariga amal qilmaslik, antibiotiklar qabul qilish, immunitet pasayishi bilan kechadi. Belgilariga oqindi, qichishish, achishish, jinsiy aloqada noqulaylik kiradi. Tashxis vaginal surtma, mikroskopiya va laborator tahlillar asosida qo'yiladi. Davolash antibiotiklar (metronidazol), antifungal vositalar (flukonazol), va probiotiklar yordamida amalga oshiriladi.

Ginekologik kasalliklarning sabablari, xavf omillari va statistik tahlil.

Ginekologik kasalliklarning etiologik sabablari: Reprodukativ yoshdagi ayollarda uchraydigan ginekologik kasalliklar bir nechta ichki va tashqi omillar bilan bog'liq. Ularning etiologiyasini quyidagi asosiy toifalarga bo'lish mumkin:

Gormonal disbalans: Ayol organizmidagi estrogen, progesteron, luteinlashtiruvchi gormon (LH), follikulani stimulyatsiya qiluvchi gormon (FSH) kabi muhim gormonlar darajasining buzilishi PTTS, endometrioza va mioma kabi kasalliklarning asosiy sabablaridandir.

Infeksiyalar: Xlamidioz, gonoreya, trixomoniaz, mikoplazmoz, gardnerellyoz va kandida qo'ziqorinlari ko'plab yallig'lanishli ginekologik kasalliklarning rivojlanishiga olib keladi.

Stress va psixo-emotsional zo'riqish: Surunkali stress ayol organizmida gormonal tizimga ta'sir qilib, hayz siklini buzadi va immunitetni pasaytiradi.

Noto'g'ri ovqatlanish va semizlik: Yuqori kaloriya va yog'li ovqatlar, jismoniy faollikning kamligi, ortiqcha vazn ayol gormonlariga bevosita ta'sir ko'rsatib, endokrin kasalliklarni keltirib chiqaradi.

Erta jinsiy hayot va ko'p sonli jinsiy hamkorlar: Bu holat jinsiy yo'l bilan yuqadigan infeksiyalar (JYYI) xavfini oshiradi.

Abort va invaziv tibbiy muolajalar: Ko'p marotaba qilinadigan abortlar, spiral o'rnatilishi, bachadon ichki qatlaminig shikastlanishi ginekologik muammolarni kuchaytiradi.

Ekologik ifloslanish: Sanoat chiqindilari, pestitsidlar, plastiklarda mavjud bo'lgan ksenoestrogenlar (ayol gormonlariga o'xshash sun'iy modda) ayol reproduktiv tizimiga zarar yetkazadi.

Yashash joyi va tibbiy xizmat sifati: Qishloq joylarda tibbiy xizmat kamroq bo'lishi, o'z vaqtida tashxis qo'yilmasligi ayollarda kasalliklar kech aniqlanishiga olib keladi.

Savodsizlik va jinsiy tarbiya yetishmasligi: Jinsiy gigiyena, profilaktika va davolash borasida axborotning kamligi ayollarni xavf ostida qoldiradi.

O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni Saqlash Vazirligi ma'lumotlariga ko'ra (2023-yil statistikasi): 15–49 yosh oralig'idagi ayollarning 30% dan ortig'ida biror ginekologik kasallik aniqlangan. Shulardan: 12% – polikistik tuxumdon sindromi;

10% – endometrioz; 8% – bachadon miomasi; 20% – infeksiyon yallig'lanish kasalliklari (vaginit, servitsit, bakterial vaginoz). Bepushtlik holatlarining 40% dan ortig'i aynan ginekologik muammolar bilan bog'liq.

Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (JSST) ma'lumotlariga ko'ra Dunyo bo'yicha 1,4 milliarddan ortiq reproduktiv yoshdagi ayollar mavjud bo'lib, ulardan: 20% – gormonal kasalliklarga chalingan; 15–25% – yallig'lanish kasalliklarini boshdan kechirgan; 10% – bepushtlikka duch kelgan; 8% – kamida bitta operatsion aralashuv (miomektomiya, laparoskopiya) o'tkazgan. Bu statistikalar ginekologik kasalliklarning keng tarqalganligini va ayollar sog'lig'i ustida barqaror profilaktika choralarini tashkil qilish zarurligini ko'rsatadi.

1. Klinik belgilari (alomatlari): Hayz buzilishi: uzoq-yig'il hayzlar, og'riqli yoki kuchli qonli hayzlar.

Og'riq: pastki qorinda doimiy yoki sikl bilan bog'liq og'riqlar.

Vaginal oqindilar: rang, hid, hajm o'zgarishi. Jinsiy aloqada og'riq va bepushtlik belgilari.

2. Diagnostika usullari:

Laboratoriya tahlillar: gormonlar (FSH, LH, prolaktin), infektsiyalar, surtma.

Instrumental tekshiruvlar: UZI, laparoskopiya, MRT, KT, PAP-test, HPV testi.

Skrining tekshiruvlari: bachadon bo'yni saratoni va papilloma virusini erta aniqlash.

Davolash usullari:

Dori vositalari: Gormonal terapiya (masalan, kontraseptivlar, estrogen-progesteron preparatlari); Antibiotiklar (infektsiyalar uchun); Qo'ziqorinlarga qarshi va yallig'lanishga qarshi dorilar.

Jarrohlik usullar : Miomani olib tashlash (miomektomiya); Kista rezektsiyasi; Laparoskopik operatsiyalar; Zarur hollarda bachadonni olib tashlash (gisterektomiya). Krioterapiya, lazer, ozonoterapiya, fizioterapiya kabi terapiyalar.

Kasalliklarni davolashdan ko'ra, ularni oldini olish har doim samaraliroq hisoblanadi. Quyidagi birlamchi profilaktika choralariga amal qilish orqali ginekologik muammolarni kamaytirish mumkin: Shaxsiy gigiyena va jinsiy madaniyat;

Har kuni jinsiy a'zolarni toza tutish;

Hayz davrida gigiyenik vositalarni to'g'ri va o'z vaqtida almashtirish;

Faqat bir jinsiy hayotdagi sherik bilan munosabatda bo'lish;

Himoyalangan jinsiy aloqa (prezervativlardan foydalanish).

Vaqtida skrining va tibbiy ko'rik:

Yiliga kamida 1 marotaba ginekolog qabuliga borish;

Reproduktiv yoshdagi ayollar sog'lig'i millat salomatligining asosiy ko'rsatkichlaridan biridir. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, so'nggi yillarda ginekologik kasalliklar ayniqsa 20–35 yosh oralig'ida keng tarqalmoqda. Bu holatga quyidagi omillar sabab bo'lmoqda:

Erta jinsiy hayot va ko'p sheriklilik — infektsiyalarning yuqish xavfini oshiradi;

Stress va yomon odatlar — hayz siklida buzilishlar keltirib chiqaradi;

Tibbiy madaniyatning yetishmasligi — ayollar o'z vaqtida shifokorga murojaat qilmaydi;

Noto'g'ri ovqatlanish va gormonal muvozanatsizlik — tuxumdonlar faoliyatiga salbiy ta'sir qiladi.

O'rganilgan manbalar va statistik ma'lumotlarga ko'ra, kasalliklar orasida polikistoz tuxumdonlar, mioma, endometrioz va vaginit eng ko'p uchraydi. Bu kasalliklar vaqtida aniqlansa, ularni to'liq yoki qisman davolash mumkin. Shu bilan

birga, sog'liqni saqlash sohasida amalga oshirilayotgan islohotlar (ayniqsa, ayollar salomatligiga qaratilgan skrininglar va bepul maslahat markazlari) ijobiy natijalar bermoqda. Ammo bu yetarli emas – har bir ayol o'z sog'lig'i uchun mas'ul ekanligini anglamog'i kerak.

Ayollar uchun tibbiy bilim va madaniyatni oshirish lozim:

Maktab va kollej bosqichidan boshlab jinsiy tarbiya va gigiyena darslarini joriy qilish.

Internet orqali ishonchli tibbiy axborot manbalarini ommalashtirish zarur.

Xulosa:

Reproduktiv yoshdagi ayollarda uchraydigan ginekologik kasalliklar nafaqat ularning jismoniy va ruhiy salomatligiga, balki oilaviy baxt, farzandli bo'lish imkoniyati hamda jamiyat demografik rivojiga ham bevosita ta'sir ko'rsatadi. Tahlillardan ma'lum bo'lishicha, bu yoshdagi ayollar orasida eng ko'p uchraydigan kasalliklar – bu polikistoz tuxumdonlar, bachadon miomasi, endometrioiz, servitsit va vaginitlar hisoblanadi. Ushbu kasalliklarning kelib chiqishiga asosan gormonal disbalans, infeksiya omillar, hayot tarzidagi xatoliklar va psixologik bosim sabab bo'layotgani kuzatildi. Kasalliklarning dastlabki bosqichlarida aniq tashxis qo'yish va zamonaviy davolash usullarini qo'llash ularning og'ir oqibatlarining oldini olish imkonini beradi. Tadqiqot davomida shuningdek shunday xulosalarga kelindi:

Ginekologik kasalliklarning oldini olishda tibbiy madaniyat va gigiyena bilimlari muhim rol o'ynaydi;

Yiliga kamida bir marta skriningdan o'tish, ayniqsa, bachadon bo'yni saratoni va HPV virusi tekshiruvlari juda muhim;

Psixologik yordam, oilaviy qo'llab-quvvatlash hamda sog'lom turmush tarzi ginekologik sog'liqni tiklashda kuchli omil hisoblanadi. Shunday ekan, profilaktika choralari, keng miqyosdagi tibbiy-ma'rifiy tadbirlar, yuqori sifatli diagnostika va davolash imkoniyatlarini har bir ayolga yetkazish – bugungi kundagi eng muhim vazifalardan biridir. Bu orqali biz sog'lom va baxtli ayollar jamiyatini barpo etishga zamin yaratamiz.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Атаджанов, Р.Х. (2019). Акушерлик ва гинекология. Тошкент: «Ibn Sino» нашриёти.

2. Назарова, М.Т., & Алимова, Г.Х. (2020). Гинекологик касалликларни эрта аниқлаш ва уларнинг олдини олиш чоралари. Тиббиётда инновациялар, 4(2), 45–49.

3. Рўзиева, З.А. (2021). Репродуктив ёшдаги аёлларда учрайдиган аёллар касалликлари хусусиятлари. Аёл саломатлиги журнали, 3(1), 22–26.
4. Ахмедов, Ж.А. (2018). Гинекология асослари. Самарқанд: СамДУ нашриёти.
5. Karimov, B., & Ismailova, D. (2022). Prevention strategies for reproductive tract infections in women of reproductive age. Central Asian Journal of Medical Sciences, 5(1), 17–23.
6. World Health Organization. (2021). Sexual and reproductive health. Retrieved from: <https://www.who.int/health-topics/sexual-and-reproductive-health>
7. Ministry of Health of the Republic of Uzbekistan. (2020). National guidelines on women's reproductive health. Toshkent: SSV.
8. Sayfullaeva, M. R. (2023). Ginekologik profilaktika choralari va ularning ahamiyati. Tibbiyotda zamonaviy yondashuvlar, 6(4), 31–35.